

Lærervejledning til Hanne Kvists *Drengen med sølvhjelm*

Af Dorte Eggensen

Drengen med Sølvhjelm er velegnet læsning for børn fra 8-13 år. Her er 26 forslag til kortere og længere arbejds gange, man som dansklærer kan lade sig inspirere af, hvis man vil bruge romanen i sin undervisning. Arbejdsforslagene er tænkt som et "hele", idet de leder undervisningen igennem de væsentligste tematiske aspekter af bogen. Men man kan næppe nå dem alle, så de er også lavet, så man kan vælge ud og gennemføre dem, man finder mest relevante og passende for sin klasse. Øvelserne er for overskuelighedens skyld delt ind i 4 kategorier, som også er indbyrdes forbundne:

- A: temaerne angst og skræk
- B: Jons gradvise selvstændiggørelse
- C: gen- og medskabende arbejde, efter endt læsning
- D: sporjagt under læsningen

Drengen med sølvhjelm

Drengen Jon får en lillesøster, der af en eller anden grund har sorte vinger. Da forældrene sælger lillesøsteren til Børnetjenesten, drager Jon ud for at finde hende. Undervejs møder han den lidt skæve mand Michum, som bliver hans hjælper i missionen. Efterhånden finder Jon og Michum ud af, at Liv, som søsteren hedder, er blevet sendt til et mærkeligt slot, hvor en gal greve har specialiseret sig i at amputere børnevinger under mottoet: *Ved jorden at blive det tjener os bedst*. Under befrielsen dør Michum, men Jon slipper væk fra slottet med Liv bag på cyklen.

Romanens komposition

Romanen forløber overordnet i tre faser:

- Hjemme hos forældrene (side 5-14)
- Rejsen/eftersøgningen: skov-kro-slot (side 15-139)
- Slutningen og fremtiden (side 140-42)

Med en tilpasset eventyrterminologi kan man beskrive *Drengen med sølvhjelm*s forløb som en hjemme-ude-hjemad struktur, for det er uvist, hvor Jon egentlig cykler hen, da bogen slutter.

Romanens temaer

Jons forældre er gennemført tåbelige, egoistiske og uforstående, og det præger de første to kapitler. Det præger også Jon, så han tvinges til at tage sagen i egen hånd i kapitel 3 og drage ud for selv at skaffe Liv tilbage. Denne handling og beslutning er første led i Jons gradvise selvstændiggørelse. På rejsen sker der flere ting, som knytter an til en sådan **selvstændighedstematik**.

Rejsen er i det hele taget den fase, der fylder mest i romanen. For det første møder Jon Michum: *Han havde fået en ven, en voksen der ville hjælpe ham*, side 33, men som også svigter indimellem. Han møder desuden Greven, som mener at gøre det gode, køkkenpigen, som har det skidt med at være vidne til Grevens tvivlsomme arbejde, og en del mennesker, som reagerer noget skeptisk, når Jon fortæller dem om sin mission. Jons forhold til disse personer er interessant. De er nemlig alle aktanter, hjælpere eller modstandere, i Jons søgen efter lillesøsteren Liv på det konkrete plan, men på et mere tematisk plan kan de også siges at være katalysatorer for Jons selvudvikling i en søgen efter den barnlige, utilpassede og irrationelle side af ham selv.

Selvstændighedstematikken knytter også an til et tema, som man kunne kalde **angst og skræk**. Jon er i begyndelsen af romanen og på det meste af sin rejse bange og fortvivlet, og selv om hans forældre fremstilles helt håbløse, længes han ofte hjem. Det sker i skoven, i drømmene og på Grevens slot i den mislykkede redningsaktion. Tæt på sin rejses mål gør Jon flere forsøg på at befri Liv. Den første gang svigter modet, den anden gang svigter Michum. Tredje gang går det bedre, fordi Jon nu erkender, at han selv må handle og finde mod. Han forlader dermed helt det trygge, træder ud i det risikable og bliver nu endelig i stand til at gennemføre sit projekt trods modstand. Romanen kan altså læses som historien om en tilpasset, artig og tolerant dreng, der træder ud af rollen som ”pleaser”. Han gør sig gradvis mere fri og handler mere og mere på egen hånd og ud fra sin egen overbevisning.

Forslag til fortolkning

Arbejdsforslagene i nedenstående undervisningsforløb er naturligvis skabt ud fra en bestemt forståelse af teksten. De foreslåede øvelser skal gerne være redskaber til at komme så langt som muligt i en fortolkende læsning af romanen sammen med eleverne. Om man når så langt i fortolkningen, eller om man glider ud ad helt andre veje, er uvist før start, men læreren skal med sin forberedelse gerne blive i stand til at følge og støtte elevernes fortolkende læsninger, hvilken retning de så end tager. Den forståelse, som de fleste af arbejdsøvelserne er lavet ud fra, udredes derfor kort her:

Genretræk

Romanen rummer både fantasy-træk og træk fra den fantastiske litteratur.

De gennemført usympatiske og fraværende forældre, der fremstilles unuanceret og som helt lader deres børn klare sig selv, er et typisk fantasy-element.

Der er dog også en række andre træk, der gør, at teksten ikke hænger helt sammen på realplanet. Bl.a. forekommer der en række mærkværdige og overnaturlige elementer: Børnetjenesten (ikke at forveksle med en bjørnetjeneste), andre menneskers reaktioner på Jon, når han fortæller, at hans lillesøster har vinger, Jon og Liv, der kan flyve ud af vinduet i slutningen, et spædbarn, der kan transporteres omkring i en rygsæk uden at hyle op, jordhunden, de mærkelige landskaber på vejen hen til slottet, sølvhjelm, hornorkesteret med vinger (side 32), etc.

Grænsen mellem reelt og irreelt er med andre ord noget utydelig i romanen. Romanen er fuld af antydninger og tvivl om, hvorvidt det overhovedet er ”rigtigt”, at Liv er født med vinger, og som sådan adskiller den sig fra traditionel fantasy. Nøgleeksemplet er romanens sidste sætning:

Jons lillesøster havde vinger da hun blev født. Jon var den første der så det. Senere tænkte han af og til på om han også var den eneste. Side 144.

Dermed ophæver romanen sit eget realplan og skriver sig ind i genren fantastisk.

Romanens sympati ligger hos Jon, Michum og børnene, mens antipatien konsekvent ligger hos de (rigtige) voksne. Michum er beskrevet som et stort barn: utilpasset, skæv og besværlig. Det samme gælder de børn, der fødes med vinger: De er til besvær for de voksne, kravdragterne kan ikke lukkes på ryggen, de passer simpelthen ikke ind i de voksnes billede af, hvordan børn skal være. Jon, derimod, opfører sig i romanens første kapitler, helt som de voksne forventer. Han passer sin lillesøster, protesterer ikke over noget, lystrer, er fornuftig og aldrig til besvær.

Vingerne forbindes altså med børn, vel at mærke med børn, der ikke passer ind i de voksnes verden. De forbindes med mørke, sang og drømme og med at fantasere og flyve, være ustyrlig, utilpasset og anderledes, og som sådan kan de siges at repræsentere det barnlige, irrationelle, umiddelbare og

fantasifulde. Størrelser, der ikke altid er plads til i den voksne verden. Derfor er det ifølge Greven og forældrene bedst at amputere vingerne. Jons rejse ud for at befri Liv kan altså læses som et selvrealiseringsprojekt og et frigørelsesprojekt. Befrielsen af Liv og alle de andre bevingede børn fanget på Grevens uhyggelige slot kan læses som et symbol på, at Jon endelig integrerer sin barnlige og ufornuftige side i sin personlighed og lader den folde sig ud. Han bliver dermed mere modig, selvstændig, og han lærer at leve med og beherske sin angst.

Forslag til arbejds gange

Forslagene til arbejds gange kredser alle i større eller mindre grad om selvstændighedstematikken og angst- og skræktematikken. A.I øvelse 1, 2, 3, 4, 9, 12, 13 fokuseres der primært på det, at Jon i bogens første halvdel (primært side 42-62, men også side 88-94, hvor Jordhunden optræder) hele tiden er angst og ret handlingslammet, når han står over for forhindringer og møder modstand. Øvelserne bør laves undervejs i læsningen, hvad enten læreren læser højt og standser ved de angivne passager, eller eleverne læser afsnittene selv.

B. Øvelse 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15 skal også laves undervejs i læsningen. De forsøger at tydeliggøre Jons selvstændiggørelse og hans udvikling fra tilpasset og artig, men meget bange dreng, til en modig og handlekraftig dreng, der i større grad tror på sig selv og sit projekt. Øvelse 11 og 15 hænger sammen på den måde, at de begge tager udgangspunkt i en scene, hvor Jon bliver taget på fersk gerning af Greven. Første gang svigter modet, men anden gang får Jon overtaget, fordi han i mellemtiden er blevet mere modig og handlekraftig.

C. Øvelse 23, 24, 25 handler om romanens brug af fantastiske elementer som betydningsbærere, især vingerne, sølvhjelmene og jordhunden og disses symbolværdier. Øvelserne kan enten laves undervejs, idet man beder eleverne om at tage notater, hver gang de gør sig en relevant iagttagelse, eller de kan bruges efter endt læsning for at få eleverne til at gen- og nærlæse teksten og dermed hæve deres konkrete forståelse af de fantastiske elementer en tand i abstraktionsniveau, så teksten bliver fortolket.

D. Øvelse 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 kan laves efter endt læsning.

A. Fokus på temaet angst og skræk

- Undervejs i læsningen. Læs, stands op og lav øvelserne.

1) Læs til og med side 42-43. Tegn Jons drøm om det øde landskab. Har du selv haft uhyggelige drømme?

2) Når Jon føler angst, bruger romanen tit billedsprog til at beskrive angsten, fx:

Angsten sendte kolde snegle ned ad rygraden, side 44.

Jon gøs og mærkede isnende stik ned ad ryggen, side 93.

Angsten låste ham fast til gulvet, side 97.

Frygten var som larver, der krøb op under hans tøj og hagede sig fast i huden med deres småbitte ben, side 97.

Jon mærkede angsten prikke som små nåle i sine håndflader og på brystet, side 88.

Huset var stille. Ingen vidste at han var her. Kun mørket. Mørket vidste alt. Mørket vidste også når Jon blev bange, side 88.

Mørket havde hænder, side 88.

Billedsprog bruges overalt i bogen i form af personifikation, besjæling, metafor eller sammenligning. Find flere eksempler i fællesskab og lav et katalog over romanens brug af billedsprog.

Udred billedernes realplan (det faktiske, konkrete udsagn) og billedplan (det, der egentlig menes). Det kan man fx gøre ved at TEGNE realplanet. Det kan være en tegning af, at angsten har antaget menneskelig skikkelse, og at denne skikkelse nu tager en hængelås og låser Jon fast til gulvet. Og SKRIVE nedenunder, hvordan udtrykket egentlig skal forstås: At Jon har en følelse af, at han slet ikke kan bevæge sig af bare angst. Han er handlingslammet.

3) Før læsning af side 47-58, scenerne i skoven. Skab et oplevelsesrum: Sæt jer i en mørk skov eller et mørklagt klasseværelse og spis marcipanbrødsmitter, mens der læses højt af kapitlet *Langt ude i skoven* og *Nat i træhelvedet*. Snak om forskellen på at være angst og være bange, om mørkets lyde og om vigtigheden af at have nogen, som kan hjælpe én, når man er bange eller angst. Derefter læses kapitlet *Mørkets summen* (eller se først øvelse 4).

Lidt hjælp: Hos filosofen Søren Kierkegaard er angst og frygt ikke det samme: *Medens frygten altid er rettet mod denne eller hin genstand, er angsten genstandsløs. Da jeg ikke ængstes for noget, kan angsten siges at være optaget af intet*, skriver han i *Begrebet Angest*, 1844. Når Jon gyser i mørket og føler sig ensom, lider han af angst, for mørket rummer jo egentlig ikke nogen konkret fare. Men når Greven fx dukker op på side 98 og side 134, er der god grund til at frygte, for han udgør en konkret trussel, som man kan stikke af fra eller måske tage kampen op med.

4) *Er man født til at være modig eller bange?* spørger romanen på side 59. Eleverne forholder sig skriftligt (evt. hjemmearbejde) til flg.: Hvornår er man modig? Hvad gør folk, der er modige? Hvornår er man bange? Hvad gør folk, der er bange? Læs derefter kapitlet *Mørkets summen* side 59.

B. Fokus på Jons gradvise selvstændiggørelse

- Øvelser undervejs i læsningen. Læs, stands op og lav øvelserne.

5) Læs til og med side 49. Lav et improviseret rollespil med to aktører. Mitchum og Jon er faret vild i skoven. Forestil jer, at der kommer en (evt. læreren) og siger, at han vil vise dem vejen hjem. Hvilke overvejelser gør de sig, og hvad siger de? Mon Jon vil opgive sit projekt og vende tilbage til det trygge, hvis han sådan får muligheden? Rollespillet opføres for klassen, og det evalueres/diskuterer: Ville Michum og Jon mon sige og gøre sådan? Hvad var godt, og hvad kunne have været anderledes i rollespillet? Hent argumenter i teksten.

6) Læs til side 52, hvor Jon siger: ”*Tror du min mor og far er bange for hvor jeg er henne nu?*” Lav situationsspil, hvor Jon og Michum taler om forældrenes reaktion på Jons forsvinden. Evaluer og diskuter som i opgave 5.

7) Læs til side 65: *Du kunne selyfølgelig skrive et postkort til hende.* Hvad kunne der eventuelt stå i sådan et postkort? Skriv breve fra Jon til hans mor – med alt hvad han gør galt. Tal ud fra brevene om Jons udvikling, siden han tog af sted på sin cykel efter Liv. Ville Jon skrive sådan nu? Ville han have skrevet sådan for en uge siden? Opstil evt. lister over Jons følelser og tanker, før han tog af sted, og efter at han har været undervejs i et stykke tid. Eller lav en tegning af Jon før/nu med tankebobler. Hent argumenter og formuleringer fra teksten.

8) Læs til og med side 72, hvor Michum siger: ” ... *Gorillaen kan sgu selv komme og hente sin firmabil. Jeg sender ham et postkort!*” Skriv postkortet fra Michum til hans chef om den smadrede bil. Skriv på Michum-sprog. Oversæt til en lidt pænere, høfligere og mere ydmyg sprogbrug bagefter og diskuter, hvad der kendetegner sproglig høflighed i modsætning til uhøflighed.

9) Læs til og med side 82. Jon skal ud til Greven og aflevere æg. Sæt en elev i den varme stol i rollen som Jon. Lad klassen stille ham spørgsmål, fx om hvad han har tænkt sig at gøre, når han kommer derud? Planen virker lidt overilet, gør den ikke? Er den overhovedet tænkt igennem? Jon er jo normalt lidt af en bangebuks ...

10) Læs til side 86 nederst: *Der var en tom gang med tre døre.* Jon har mødt køkkenpigen på Grevens slot, og hun virker lidt nervøs. Da de har talt sammen, siger hun farvel til Jon og går til et andet sted i huset. Forestil jer, at pigens nu ringer hjem til sin mor. Hvad siger de til hinanden om Jon, der stiller nysgerrige spørgsmål? Lav en par-improvisation og evaluer den ligesom i opgave 5. Pigen står i et moralsk dilemma, som senere får betydning for handlingens udfald.

11) Læs til side 98: *Mandens øjne lynede, og han trådte et par truende skridt hen mod Jon.* Greven griber her Jon i at snuse rundt på slottet. Hvad sker der? Skriv videre, sådan som du synes, det

passer. Meddigtningen evalueres som i opgave 5, før der læses videre. Det viser sig, at modet svigter, for Jon er stadig artig og tilpasset.

12) Læs til side 106: *Hver aften, i lang tid efter, havde marsvinets øjne været hos ham.* Greven har spærret Jon inde på et værelse på slottet. Hvorfor tror du, at Jon kommer i tanke om historien med marsvinet nu? Diskuter forskelle og ligheder på Jons nuværende situation og marsvinets tilstand, da det flyver af sted på drengenes svæveflyver.

13) Læs til side 117 midt: Jon er kommet tilbage til kroen med Liv i rygsækken. Michum er i mellemtiden blevet fuld og tosset. Lav i tremandsgrupper en skulptur af Jon og Michum på kroen, én elev er skulptør, de to andre er materialet/personerne: Michum gør nar, Jon krymper sig. Evaluer som i opgave 5.

14) Læs til side 130: *Til sidst fik han åbnet den elektroniske post.* Skriv nogle af de mails, som Michum sender fra Greven til folk i hans adressekartotek. Lav eventuelt kartoteket på forhånd, så sprogbrugen og indholdet kan rettes mod en bestemt modtager: Grevens gamle mor, en af de dejlige damer fra kroen, køkkenpigen, Grevens kollega Professor Fidibus på Oxford Universitet, dekanen på Institut for Vingeamputation og Flyvebegrænsning etc.

15) Læs til og med side 134. Hvad sker der mon, da Greven kommer og overrasker Jon og Michum? Skriv videre på historien, sådan som du synes, det passer. Evaluer hinandens historier og læs så videre i romanen. I modsætning til opgave 11 finder Jon nu mod og handler.

C. Sporjagt vedrørende den fantastiske tvivlen og romanens brug af symboler

- Øvelser undervejs i læsningen. Læs, stands op og lav øvelserne.

23) Sker der noget mærkeligt i historien? Find spor af noget overnaturligt, fantasivæsener (jordhunden, vinger, sølvhjelm). Eller: Find spor af vinger, fugle eller noget med at flyve.

24) Find tegn på, at der er nogen, der tvivler på det overnaturliges reelle forekomst i romanen. Nøgleeksemplet er bogens sidste sætning.

25) Vinger, jordhund og sølvhjelme er vigtige betydningsbærere i historien. Hvad bruger Jon hjelmen til? Hvad betyder jordhunden for ham? Hvorfor har Liv mon vinger?

a) Lav en associationsøvelse ud fra hvert symbol. Sig alt, hvad du tænker på, når man siger *vinger, hjelm og (jord)hund*.

b) Sorter associationerne i henholdsvis fælles (dem som alle mennesker har) og private (dem som kun jeg har) symbolværdier. Skriv de fælles symbolværdier op på små sedler eller kort og lim dem på et silhuetbillede af henholdsvis vinger, hjelm og hund.

c) Diskuter om henholdsvis vinger, hjelm og hund har nogle af disse symbolfunktioner i romanen.

D. Gen- og medskabende arbejde

- Øvelser efter læsningen.

16) Placer alle romanens personer på en tidslinje, som er delt ind i tre faser: hjemme-ude-hjemad eller hjemmet-rejsen-fremtiden. Husk dem alle: forældrene, Liv, Jon, Greven, Michum, kromutter, køkkenpigen, manden på kontoret. Opdel personerne i hjælpere og modstandere. Eller se opgave 17.

17) Opdel alle romanens personer ved hjælp af Grevens ordsprog: *Ved jorden at blive det tjener os bedst*. Hvem er enig, hvem er uenig? Begrund svarene ud fra teksten.

18) Tegn Jons rejserute: hjemmet, børneværnet, skoven, kroen, slottet, fremtiden.

19) Lav et katalog over Michums skøre udtryk og oversæt dem til pænt sprog. Udvalg det bedste og begrund. Omskriv evt. en passage af historien, så Mitchum taler pænt. Hvordan opfatter du ham nu?

20) Lav en reklame for Børnetjenesten, der skal gøre forældre interesserede i at sælge deres børn. Husk argumentation, blikfang, troværdighedsmarkører og tilpas sproget til målgruppen.

21) Skriv en nyhedsartikel eller en reportage om salg af børn til Børnetjenesten. Husk overskrift, manchete, nyhedskriterier, kildeanvendelse og evt. interviews. Hent evt. hjælp på www.aiu.dk.

22) Lav en tegneserie om en dag i Michums liv, før han mødte Jon.